

УДК 371.32

ВИКОРИСТАННЯ ДИДАКТИЧНИХ ІГОР НА УРОКАХ ПРИРОДОЗНАВСТВА

А. В. Мартусь

Прилуцький гуманітарно-педагогічний коледж імені І. Я. Франка,
вул. Перемоги, 170, рилуки, Чернігівська обл., 17500, Україна

Вступ. Сучасні вимоги до початкового навчання передбачають формування пізнавальної активності учнів, що можна реалізувати через систематичне використання вчителем різних цікавих дидактичних ігор. Адже з використанням дидактичних ігор на уроці у дітей не лише виникає бажання вивчати природознавство, а й розвиваються такі якості, як увага, кмітливість, винахідливість, образне та абстрактне мислення, мовлення та пам'ять.

Актуальність теми. У статті піднімаються актуальні питання використання дидактичних ігор з метою формування екологічної культури молодших школярів, їх пізнавальної та творчої діяльності.

Метою статті є розкрити вплив дидактичних ігор на формування пізнавальної активності з предмету природознавства та екологічної культури учнів початкової школи.

Дидактична гра – це практична групова вправа з виробленням оптимальних рішень, застосування методів і прийомів у штучно створених умовах, що відтворюють реальну обстановку. Отже, система дій у грі виступає як мета пізнання і стає безпосереднім змістом свідомості школяра.[3]

Феномен дидактичної гри досліджували та розроблювали її педагогічні засади такі видатні наукові діячі, як Арістотель, Платон, Ж.-Ж. Руссо, Ф. Шиллер, Г. Спенсер, Дж. Локк, Я. А. Коменський, А. Макаренко, В. Сухомлинський та ін.

Дидактичне завдання гри визначається відповідно до вимог програми курсу природознавства з урахуванням вікових особливостей дітей. Наприклад, формування у дітей уявлень про природні процеси та об'єкти, розвиток як образного, так і абстрактного мислення; формування уявлень про взаємозв'язки в навколишньому середовищі; розвиток оцінки та самооцінки людської діяльності, кмітливості, здатності виявляти волюві зусилля для досягнення поставленої мети, довольної уваги, зосередженості [1]. Використання дидактичних ігор у навчально-виховному процесі початкових класів має на меті оволодіння дітьми уявленнями та навичками застосування набутих знань у нових ситуаціях; розвиток уваги, мовлення та пам'яті; поживлення творчої активності; виховання кмітливості, винахідливості. Загальним завданням екологічних ігор є розвиток екологічної свідомості та культури поведінки в довкіллі.

Використання на уроках дидактичних ігор та ігрових ситуацій робить процес навчання цікавим, створює у дітей бадьорий творчий настрій, полегшує засвоєння навчального матеріалу.

Дидактичні ігри на уроках природознавства можуть застосовуватись по-різному: увесь урок може бути побудований у вигляді сюжетно-рольової гри (коли на урок завітала казкова гостя – зима, весна або ін.); як структурний елемент уроку; під час уроку кілька разів створюються ігрові ситуації (за допомогою казкового персонажа, іграшки, елементів змагання) [3].

Для молодших школярів на уроках з природознавства доцільно використовувати такі дидактичні ігри: 1) для розвитку та корекції пізнавальної діяльності (порівняння, відновлення та доповнення цілого, вилучення зайвого, узагальнення); 2) для розвитку мовлення; 3) для розвитку емоційно-вольової сфери (ігри-інсценізації, ігри з елементами сюжету) [4].

Перевагу слід надавати тим іграм, які передбачають участь більшості дітей класу, швидку відповідь, довільну увагу та засвоєння невеликої кількості матеріалу. Використання віршів, прислів'їв, загадок під час проведення гри сприяє засвоєнню навчального матеріалу. При цьому дидактичні ігри мають відповідати таким вимогам: 1) відповідати меті й темі уроку; 2) забезпечувати поглиблення, розширення та закріплення знань учнів; 3) відповідати віковим особливостям дітей, бути доступними, забезпечувати поступове ускладнення операцій аналізу, синтезу, абстрагування, узагальнення тощо [4].

Величезні розвивальні можливості набувають ігри під час екскурсій на природу. Спонукаючи учнів до активного емоційного сприймання, набагато легше розкрити перед дітьми різноманіття та красу довкілля, привернути увагу до малопомітних, але істотних ознак рослинного і тваринного [2]. Ігри з природничим матеріалом сприяють розвиткові сприйняття аналізаторів дотику, смаку, запаху (гра «Що в лісі росте», «Скарб», «Дегустація», «Відгадай за запахом», «Що в мішку?»); мислення та уваги (виділення істотних ознак, їх порівняння та узагальнення) – гра «Дегустація», «Якого кольору предмет»; опису предметів та знаходити їх за описом («Впізнай своє дерево», «Опиши предмет»); знаходити ціле за частиною та частину за цілим; групувати предмети за способом їх застосування («Павутинка»); визначати послідовність стадій розвитку рослин і тварин. Екологічні ігри у природі можна розділити на пізнавальні та на рухливо-пізнавальні. Останні мають велике значення, бо крім радості руху молодших школярів, несуть і навчальний, пізнавальний зміст [3].

Дидактичні ігри, які містять завдання проблемно-пізнавального характеру, вимагають від молодших школярів високої інтелектуальної та практичної активності. Цими завданнями передбачено проведення дослідів, спостережень, практичних робіт, пошук матеріалів та способів роботи з ними. Для полегшення процесу виконання завдання учням пропонується алгоритм виконання практичних дій. Така пошукова

пізнавальна діяльність готує учнів до більш усвідомленого сприйняття нового матеріалу та спрямовує їх на творче використання одержаних знань у новій навчальній ситуації. Наприклад, учням можна запропонувати дослідити умови проростання насіння, поділивши клас на декілька команд, кожна з яких повинна, уявивши себе науковцями, презентувати свою роботу. Також можна застосувати гру «Розвиваємо спостережливість» [4].

Розвитку творчих здібностей, розв'язанню питань екологічної культури сприяють саме творчі сюжетно-рольові ігри («Відгадай, хто це?», «Чоловічок з кори», «Намалюємо портрет звіра (птаха)'). Встановлено, що пізнавально-виховний елемент творчої гри досягається при дотриманні методики, де організація, розподіл ролей і підготовка до гри зберігають її неповторність, чарівність, дитячу безпосередність, а також забезпечують знання про об'єкти гри, наближення її умов до реальних ситуацій [3].

На такому етапі уроку, як мотивація навчальної діяльності учнів, доцільно використовувати загадки. Загадки є не лише цікавою формою роботи, покликаною зацікавити дітей до теми, що буде вивчатися на уроці, але й несуть в собі розвивальну функцію, що включає в себе розвиток кмітливості. Вони можуть містити в собі не повний, але досить точний опис предметів і явищ природи [2].

Дуже важливо, щоб під час розробки змісту гри, у центрі її були взаємовідносини людей, їхнє гуманне турботливе ставлення до природного середовища. Дидактичні ігри екологічного змісту дають найкращі результати при їх застосуванні безпосередньо у природному докільді для учнів 1-4 класів, що сприяє становленню екологічного світогляду молодшого школяра, нарешті формування екологічної культури підростаючого покоління, адже можна всього торкнутися, багато чого побачити й почути, а децю навіть і скуштувати.

Висновок. Дидактичні ігри є не лише дієвим засобом формування екологічних знань, умінь та навичок молодших школярів, а й знаряддям вироблення правил поведінки в докільді, щой повинно стати одним з головних важелів у забезпеченні екологічної освіти молодших школярів.

Література

1. Навчальна програма з природознавства для 1-4 класів загальноосвітніх закладів. – 2012 р.

2. Байбара Т. М. Методика навчання природознавства в початкових класах: навчальний посібник / Т. М. Байбара; Міжн. фонд «Відродження». – К.: Веселка, 2010. – 334 с.

3. Прокопенко С. Г. Екологічні ігри як засіб формування екологічної культури молодшого школяра: методичні рекомендації / С. Г. Прокопенко, А. К. Маєвська. – Ніжин: Вид-во «Міланік», 2008. – 27 с.

4. Хитяєва Л. П. Цікаві завдання з природознавства для початкової школи / Хитяєва Л. П. – Харків: Веста: Видавництво «Ранок», 2008. – С. 9–12.

«БІОЛОГІЧНІ ДОСЛІДЖЕННЯ – 2014»: Збірник наукових праць V Всеукраїнської науково-практичної конференції молодих учених і студентів. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І.Франка, 2014. – С.520-523.